

Lagutskottets betänkande

1979/80:26

med anledning av motioner om underhållsbidrag

Ärendet

I betänkandet behandlas dels en motion om barns ansvar för rättegångskostnader i underhållsmål m. m., dels en motion om underhållsskyldighet vid utövande av umgängesrätt.

Motionsyrkandena

I motionen 1979/80:413 av Margot Håkansson (fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning med förslag om hur sådana rättegångskostnader som motionen behandlar skall betalas.

I motionen 1979/80:804 av Kerstin Andersson i Kumla m. fl. (s) yrkas

1. att riksdagen antar följande såsom *Motionärernas förslag* betecknade förslag till ändrad lydelse av 7 kap. 4 § föräldrabalken,
2. att riksdagen antar de följdändringar som föranleds av förslaget under 1.

Nuvarande lydelse

Motionärernas förslag

7 kap.

4 §

Har förälder som enligt 2 § skall betala underhållsbidrag haft barnet hos sig under en sammanhängande tid av minst fem hela dygn, får föräldern vid fullgörande av sin bidragsskyldighet tillgodoräkna sig ett avdrag för varje helt dygn av barnets vistelse med 1/40 av det underhållsbidrag som räknat för kalendermånad gäller under tiden för vistelsen. Sådant avdrag får dock inte göras på underhållsbidrag som belöper på senare tid än sex månader från utgången av den kalendermånad då vistelsen upphörde.

Underhållsskyldig har rätt att reducera sin underhållsskyldighet med vad umgängesrätten med barnet kostar honom. Sådant reduktion räknas för kalendermånad i enlighet med de genomsnittliga förhållandena under kalenderåret.

Skulle sådana kostnader för umgängesrätten överstiga förälderns egen underhållsskyldighet innebär det rätt för honom att få underhållsbidrag av vårdnadshavaren.

Inledning

Den svenska familjerätten är sedan flera år tillbaka föremål för en fortlöpande reformering och modernisering. År 1973 genomfördes en partiell reform av i första hand äktenskapsrätten. Nästa steg togs år 1976 då möjlighet infördes för föräldrar som inte är gifta med varandra att ha gemensam vårdnad om sina barn. År 1978 genomfördes omfattande ändringar i de civilrättsliga reglerna om underhållsskyldighet i föräldrabalken och giftermålsbalken (prop. 1978/79:12; LU 1978/79:9). Ett huvudsyfte med reformen var att mildra underhållsördan för underhållsskyldiga som har svag ekonomi. Ett annat syfte var att få till stånd en mer enhetlig bedömning av bidragsfrågorna.

1978 års reform innebär bl. a. följande.

Föräldrarnas underhållsskyldighet mot sina barn gäller i princip endast till dess barnet fyller 18 år. Föräldrarnas underhållsplikt är numera aldrig ovillkorlig utan beror av föräldrarnas ekonomiska förmåga och barnets behov. Föräldrarna skall sinsemellan ta del i kostnaderna för barnets underhåll efter vars och ens förmåga. En förälder har rätt att förbehålla sig ett belopp för sitt eget underhåll när underhållsbidrag skall bestämmas till ett barn. Förbehåll får också ske för skäligh bostadskostnad. I vissa fall kan den underhållsskyldige förbehållas även belopp för hemmavarande makes eller samboendes underhåll. Också försörjningsskyldigheten mot egna barn som vistas hemma beaktas när bidraget skall beräknas.

En nyhet är att en förälder som är skyldig att betala underhållsbidrag har rätt till avdrag på bidraget, om han eller hon har haft barnet hos sig under en sammanhängande tid av minst fem hela dygn.

Nya bestämmelser om jämkning av domar och avtal om underhållsbidrag gäller. Bl. a. kan man få ett löpande underhållsbidrag omprövat efter sex år utan att behöva återöpa någon ändring i förhållandena.

Huvuddelen av reformen trädde i kraft den 1 juli 1979. Rätten till avdrag på underhållsbidrag trädde dock i kraft först den 1 januari 1980.

Gällande ordning

Underhållsbidrag till barn

Enligt 7 kap. 2 § föräldrabalken (FB) skall underhållsskyldig förälder betala underhållsbidrag till barnet om föräldern inte har vårdnaden om barnet och inte heller varaktigt sammanbor med barnet. Om föräldrarna gemensamt har vårdnaden om barnet föreligger skyldighet att utge underhållsbidrag för förälder som inte varaktigt bor tillsammans med barnet.

Underhållsbidrag fastställs genom dom eller avtal och skall betalas i förskott för kalendermånad.

Som inledningsvis berörts kan sedan den 1 januari 1980 en förälder, som är

skyldig att utge underhållsbidrag, i viss utsträckning få göra avdrag på underhållsbidraget för de kostnader som uppkommer när barnet vistas hos henne eller honom. Avdragsrätten skall beaktas också när bidragsförskott utgår. Som huvudregel gäller enligt 7 kap. 4 § FB att avdrag får göras med 1/40 av det månatliga underhållsbidraget för varje helt dygn av barnets vistelse. En förutsättning för avdragsrätten är att föräldern haft barnet hos sig en sammanhängande tid av minst fem hela dygn.

Avdrag enligt huvudregeln skall göras i efterskott på utgående underhållsbidrag men får inte göras på bidrag som belöper på senare tid än sex månader från utgången av den kalendermånad då vistelsen upphörde.

Föreligger särskilda skäl kan domstol förordna om andra villkor för avdragsrätten än dem som följer av huvudregeln. Parterna har också möjlighet att avtala om andra villkor för avdragsrätten.

För den händelse det redan vid underhållsbidragets fastställande tagits hänsyn till att den bidragsskyldige föräldern i väsentlig mån fullgör sin underhållsskyldighet genom att ha barnet hos sig föreligger ej någon rätt till avdrag.

Ansvar för rättegångskostnader i underhållsmål m. m.

I mål om underhållsbidrag liksom eljest i mål där en underårig är kärke eller svarande gäller att barnet inte själv får föra sin talan utan måste företrädas av en ställföreträdare, dvs. i allmänhet vårdnadshavaren eller särskilt förordnad förmyndare. Barnet anses likväl som part i målet.

De allmänna bestämmelserna om rättegångskostnader vid domstol återfinns i 18 kap. rättegångsbalken (RB). Huvudregeln är att part som förlorar ett mål skall ersätta motparten hans rättegångskostnader (1 §). Har den vinnande parten allmän rättshjälp enligt rättshjälplagen får den tappande i stället ersätta staten vad som utgått i rättshjälp. Gäller målet ett rättsförhållande som inte kan bestämmas annat än genom dom, t. ex. äktenskapsskillnad, kan domstolen (2 §) förordna att vardera parten skall bära sin rättegångskostnad. I praktiken tillämpas denna bestämmelse restriktivt. Kvittning torde framför allt ske när parterna är överens i den fråga som målet gäller eller när talan omedelbart medges. Om kärke i ett mål framställer flera yrkanden och ömsom vinner och förlorar gäller särskilda regler (4 §). Är det som den ena parten har tappat av endast ringa betydelse skall han ha full kostnadsersättning. I annat fall skall vardera parten bära sin kostnad eller den ene av dem tillerkännas jämkad ersättning. Kan kostnaderna för de olika yrkandena klart särskiljas skall dock ersättnings-skyldigheten bestämmas med hänsyn härtill. Motsvarande regel skall gälla för det fall att ett yrkande kan endast delvis bifallas (4 § andra stycket).

Reglerna om rättegångskostnader innebär att om exempelvis en bidrags-skyldig förälder för talan om jämkning av underhållsbidraget och får bifall till sin talan skall barnet förpliktas betala hans rättegångskostnader eller i

förekommande fall ersätta statsverket utgifterna för föräldrarnas rättshjälp.

Med hänsyn till de särskilda förhållandena i vårdnadsmål, bl. a. att det från barnets synpunkt kan vara angeläget att fråga om föräldrarnas lämplighet blir föremål för domstolsprövning, infördes i samband med 1976 års vårdnadsreform särskilda rättegångskostnadsregler för sådana mål (6 kap. 14 § FB). Huvudregeln är att vardera parten bär sin rättegångskostnad.

Har part ålagts att utge ersättning till statsverket för motpartens rättshjälp ankommer det på vederbörande rättshjälpsnämnd att se till att beslutet blir verkställt, dvs. att parten betalar sin skuld till statsverket. Beträffande statsverkets fordringar för rättshjälpskostnader gäller bestämmelserna i kungörelsen (1965:921) om bevakning och avskrivning av vissa statens fordringar, m. m. (avskrivningskungörelsen). Enligt kungörelsen skall, när en fordran inte betalas i rätt tid, gäldenären skyndsamt uppmanas att fullgöra sin betalningsskyldighet. Följer gäldenären inte uppmaningen skall lämpliga indrivningsåtgärder vidtas. Anstånd med betalning kan dock medges. I vissa fall kan statens fordran avskrivas. Sålunda kan en fordran, vars kapitalbelopp är högst 2 000 kr., avskrivas om ingen eller endast ringa möjlighet finns att få betalning för fordringen eller om indrivningen av den skulle orsaka mer arbete eller kostnad än som är skäligt och indrivningen inte är påkallad från allmän synpunkt. En avskrivning av en fordran medför inte att gäldenären blir fri från sin skuld utan endast att åtgärder för bevakning och indrivning som regel inte längre skall företas. Sådana åtgärder skall emellertid åter vidtas om det uppkommer anledning till antagande att betalning för en avskriven fordran kan erhållas utan mer arbete eller kostnad än som är skäligt eller om det är påkallat från allmän synpunkt. Enligt avskrivningskungörelsen kan en fordran också efterges helt eller delvis. Förutsättningarna för eftergift är att fordringens kapitalbelopp är högst 10 000 kr. och att det på grund av gäldenärens sjukdom eller därmed jämförlig orsak eller av annan anledning måste anses uppenbart obilligt att kräva betalning. Beslut om eftergift av statsverkets fordringar för rättshjälpskostnader skall fattas av kammarkollegiet.

I fråga om exekutiva åtgärder för utfäende av statsverkets fordringar för rättshjälpskostnader gäller utsökningslagen och andra exekutionsrättsliga författningar. Utmätning för fordringen kan sålunda ske. Liksom fallet är vid indrivning av skatter m. m. tillämpas dock inte reglerna om särskilda tidsfrister för utmätning och exekutiv försäljning i fråga om fast egendom m. m. Vidare anses kronofogdemyndighet ha befogenhet att träffa uppgörelse om avbetalning av skulden och att medge anstånd.

Motionsmotiveringar

Motionen 413

I motionen hänvisas till ett i massmedia under hösten 1979 uppmärksammat fall. Fallet rörde en 16-årig flicka, som börjat sitt första arbete. Av hennes första lön togs större delen om hand av kronofogden för betalning av en skuld till statsverket. Skulden avsåg ersättning som hon flera år tidigare i ett underhållsmål förpliktats utge för faderns allmänna rättshjälp.

Enligt motionärens mening är det inte rimligt att ett barn när det börjar få sin första arbetsinkomst skall behöva betala statsverket ersättning för rättegångskostnader i ett mål, där talan förts av vårdnadshavaren. Barnet kanske över huvud taget aldrig känt till målets existens. Motionären anser att det uppenbarligen blir en dålig start i arbetslivet för ett barn, om det av sin första lön skall behöva ersätta det allmänna för kostnader som kanske är okända för barnet och som barnet måste ha svårt att förstå att det skall behöva betala. För de flesta barn måste det ju te sig helt obegripligt att ett barn skall kunna bli ersättningskyldigt för faderns eller moderns rättegångskostnader. Enligt motionären bör därför gällande regelsystem ändras.

En lösning på problemet är, framhåller motionären, att i mål om underhållsbidrag till barn vardera parten får stå sin kostnad. Barnet skulle då aldrig behöva betala några rättegångskostnader för den underhållsskyldige föräldern. Nackdelen med en sådan reglering är dock att den endast gäller i underhållsmål och inte är till gagn för barnet när vårdnadshavaren för barnets talan i annat mål.

Ett annat förslag till lösning på problemet, som förs fram i motionen, är att de exekutiva reglerna ändras eller att möjligheterna enligt 1965 års avskrivningskungörelse till avskrivning vidgas när det gäller fordran på grund av återbetalningsskyldighet enligt rättshjälplagen.

Sammanfattningsvis anser motionären att regelsystemet bör ändras så att ett barn inte, när det börjar få egen inkomst, skall behöva ersätta statsverket kostnader för allmän rättshjälp åt den som varit motpart åt barnet i rättegång.

Motionen 804

Motionärerna anser att underhållsreglerna i föräldrabalken i vissa avseenden bör förbättras och förenklas. Så är bl. a. fallet beträffande den nya bestämmelsen om avdrag på underhållsbidrag i 7 kap. 4 § FB. I motionen framhålls att då en bidragsskyldig förälder har barnet hos sig bör en omfördelning av underhållsbördan mellan föräldrarna ske i stället för avdrag. Enligt motionärerna är det lätt att bedöma umgängesrättens inverkan på underhållsskyldigheten om man ser till förhållandena i genomsnitt under ett helt kalenderår. De anser att underhållsskyldigheten för en förälder, som ju motsvarar hans eller hennes andel av utgifterna för

barnet, måste reduceras med vad föräldern betalar direkt genom att ha barnet hos sig. En sådan mer ingående bedömning av umgängesrättens inverkan kan leda till det resultatet att en underhållsskyldig som utövar umgängesrätt bör bli berättigad att själv få underhållsbidrag av vårdnadshavaren.

Motionärerna pekar på att sådana konsekvenser tidigare inte ansågs tänkbara men att de nu är ekonomiskt fullt möjliga. De nya bestämmelserna om underhållsbidrag ger utrymme för ett större hänsynstagande till umgängesrättens inverkan. De föreslår att 7 kap. 4 § föräldrabalken omarbetas så att tanken på en omfördelning av underhålls bördan vid utövande av umgängesrätt kommer till klart uttryck i lagtexten.

Tidigare riksdagsbehandling

I samband med propositionen 1978/79:12 om underhåll till barn och fränskilda m. m., vari framlades förslag till gällande underhållsregler, behandlade lagutskottet flera motionsyrkanden med nära anknytning till de nu aktuella motionerna.

Avdrag på underhållsbidrag

I tre motioner föreslogs att avdragsregeln i 7 kap. 4 § FB och motsvarande bestämmelse i lagen om bidragsförskott skulle ges en för den underhållsskyldige mer generös utformning. Förslaget innebar bl. a. att avdraget för varje dygn skulle bestämmas till 1/30 av det månatliga underhållsbidraget i stället för 1/40.

I yttrande till lagutskottet över propositionen och motionerna framhöll socialutskottet att det ligger i barnets intresse att barnet får hålla god kontakt med båda sina föräldrar. I de fall där föräldrarna inte sammanbor är det angeläget att den bidragsskyldige föräldern har möjligheter till regelbundet och ofta återkommande umgänge med sitt barn. I likhet med departementschefen ansåg socialutskottet att denna kontakt inte får försvåras av att föräldern inte har råd att utöver underhållsbidraget bekosta barnets vistelse hos honom eller henne i någon större utsträckning. Starka skäl fanns således enligt socialutskottet för att avdragsrätten borde ges en generös utformning. Vid ett ställningstagande till frågan måste emellertid också andra omständigheter vägas in. Sålunda gällde det – framhöll socialutskottet – att skapa ett system som ter sig rättvist också för den andre föräldern och som inte leder till onödiga konflikter mellan föräldrarna.

Vad särskilt angick frågan om avdragets storlek kunde det enligt socialutskottet i och för sig förefalla skäligt att avdraget bestämdes till 1/30. En sådan regel tar emellertid inte tillbörlig hänsyn till att den förälder hos vilken barnet regelmässigt bor har vissa fasta kostnader som inte minskar därför att barnet är borta. Dessa kostnader torde inte till fullo täckas av barn- och bostadsbidrag. Ett tillmötesgående av motionärernas önskemål skulle

därför enligt socialutskottets mening medföra en ekonomisk belastning för den inte bidragsskyldige föräldern och skapa ett motstånd hos denne mot utövandet av umgängesrätten.

Enligt socialutskottets mening utgjorde förslagen i propositionen en rimlig avvägning mellan de delvis motstridiga intressen som gör sig gällande vid ett ställningstagande till avdragsrättens omfattning.

Lagutskottet delade den uppfattning som kommit till uttryck i socialutskottets yttrande. Lagutskottet påpekade vidare att föräldrarna när det gäller underhållsbidrag har full frihet att avtala om att andra villkor än dem som anges i huvudregeln skall tillämpas. Föreligger särskilda skäl har domstol möjlighet att avvika från huvudregeln.

På hemställan av lagutskottet biföll riksdagen propositionen såvitt gällde avdragsreglernas utformning och avslog motionsyrkandena.

I en motion togs upp spørgsmålet om avdragsreglernas inverkan på en underhållsskyldig förälders möjligheter att utöva umgängesrätten. Med anledning härav framhöll utskottet bl. a. att det var angeläget att reglerna inte är så utformade att de leder till konflikter mellan föräldrarna och därigenom motverkar sitt syfte. Utskottet hänvisade bl. a. till en hearing utskottet hållit i Västerås, varvid uttrycktes farhågor för att de nya reglerna skulle kunna få en sådan negativ effekt. Enligt utskottets mening var det därför betydelsefullt att regeringen med uppmärksamhet följer utvecklingen och tar de initiativ som kan visa sig erforderliga. Vad utskottet sålunda anfört gavs regeringen till känna.

Rättegångskostnader i underhållsmål

I två motioner yrkades att en bestämmelse skulle införas i FB enligt vilken den som för barnets talan i underhållsmål skulle bli ersättningsskyldig för motpartens rättegångskostnader när barnet är förlorande part. I en tredje motion begärdes en lagändring av innebörd att domstol i underhållsmål skulle få förordna att vardera parten skall bära sin rättegångskostnad. De båda förstnämnda motionerna avstyrktes av utskottet på närmare anförda skäl och riksdagen följde utskottet.

Beträffande förslaget i den tredje motionen om ökade kvittningsmöjligheter erinrade utskottet om att reglerna om jämkning av underhåll mjukats upp 1976 och att i propositionen 1978/79:12 bl. a. föreslogs att möjligheterna till jämkning ytterligare skulle ökas. Utskottet framhöll att man hade att räkna med att mål om jämkning av underhållsbidrag i framtiden skulle komma att bli vanligare än tidigare. Enligt vad utskottet erfarit hade redan de befintliga jämkningsmålen vållat domstolarna problem i fråga om fördelningen av rättegångskostnaderna. Vid den hearing som hållits i ärendet hade också framhållits från företrädare för tingsrätten i Västerås att de nuvarande rättegångskostnadsreglerna ibland ger otillfredsställande resultat.

Med hänsyn till det anförda kunde utskottet ansluta sig till den i motionen

framförda uppfattningen att de nuvarande reglerna om rättegångskostnad i underhållsmål inte är helt tillfredsställande. Enligt utskottets mening borde bestämmelserna därför bli föremål för översyn. Vad utskottet anfört med anledning av motionen gavs regeringen till känna.

Riksdagens skrivelse såvitt rörde den begärda översynen av reglerna om rättegångskostnader i underhållsmål har av regeringen sedermera överlämnats till rättegångsutredningen (Ju 1977:06). Utredningen, som har i uppgift att göra en översyn av rättegångsförfarandet vid allmän domstol, beräknas avlämna ett betänkande under 1981.

Utskottet

I betänkandet behandlar utskottet en motion om fördelning av underhållsskyldigheten mot barn vid utövande av umgängesrätt samt en motion om barns ansvar för rättegångskostnader i underhållsmål m. m.

Underhållsbidrag till barn

Enligt 7 kap. 2 § föräldrabalken (FB) skall en förälders underhållsskyldighet gentemot barn i vissa fall fullgöras genom att han eller hon betalar underhållsbidrag. Skyldighet att utge underhållsbidrag föreligger när en förälder inte har vårdnaden om barnet och inte heller varaktigt sammanbor med det. Detsamma gäller när förälder har vårdnaden om barnet gemensamt med den andre föräldern men inte varaktigt bor tillsammans med barnet.

Sedan den 1 januari 1980 kan en förälder, som är skyldig att utge underhållsbidrag, i viss utsträckning få göra avdrag på underhållsbidraget för de kostnader som uppkommer när barnet vistas hos henne eller honom. Som huvudregel gäller enligt 7 kap. 4 § FB att avdrag får göras med 1/40 av det månatliga underhållsbidraget för varje helt dygn av barnets vistelse. En förutsättning för avdragsrätten är att föräldern haft barnet hos sig en sammanhängande tid av minst fem hela dygn.

Föreligger särskilda skäl kan domstol förordna om andra villkor för avdragsrätten än dem som följer av huvudregeln. Parterna har också möjlighet att avtala om andra villkor för avdragsrätten.

Om det redan vid underhållsbidragets fastställande tagits hänsyn till att den bidragsskyldige föräldern i väsentlig mån fullgör sin underhållsskyldighet genom att ha barnet hos sig föreligger inte någon rätt till avdrag.

I motionen 1979/80:804 framläggs ett förslag till ändring av 7 kap. 4 § FB. Förslaget innebär att den nuvarande avdragsrätten skall slopas och att i stället en omfördelning av underhållsbördan skall ske mellan föräldrarna, när den ene föräldern har barnet hos sig. Motionärerna anser att underhållsskyldigheten för en förälder måste bedömas med hänsyn till vad föräldern betalar direkt för barnet genom att ha det hos sig. Enligt

motionärerna är det lätt att avgöra umgängesrättens inverkan på underhållsskyldigheten om man ser till förhållandena i genomsnitt under ett helt kalenderår. En mer ingående bedömning, framhåller motionärerna, kan leda till det resultatet att den förälder som utövar umgängesrätt bör bli berättigad att få underhållsbidrag från den andre föräldern.

Utskottet vill till en början erinra om att gällande rätt inte lägger hinder i vägen för att en sådan omfördelning av underhållsskyldigheten, som åsyftas i motionen, kommer till stånd. När underhållsbidraget bestäms har föräldrar sålunda möjlighet att ta hänsyn till att den bidragsskyldige föräldern periodvis skall ha barnet hos sig och träffa överenskommelse om att underhållsbidrag skall utgå med lägre belopp än vad som annars skulle blivit fallet. I många fall, särskilt då det är fråga om konstant återkommande umgängesperioder, framstår det enligt utskottets mening som lämpligt att föräldrarna träffar sådana avtal och därmed kanske förhindrar att konflikter uppkommer i framtiden.

Som framgår av redogörelsen ovan (s. 2, 6 och 7) infördes den aktuella regeln i 7 kap. 4 § i samband med 1978 års reform av underhållsbestämmelserna i föräldrabalken och giftermålsbalken. Den närmare utformningen av avdragsregeln övervägdes därvid ingående med hänsyn bl. a. till angelägenheten av att det skapades ett system som tedde sig rättvist för båda föräldrarna. Stor vikt fästes också vid att regeln inte skulle leda till konflikter mellan föräldrarna och därigenom motverka sitt syfte att underlätta för en bidragsskyldig förälder att hålla god kontakt med barnet. Enligt utskottets mening var det betydelsefullt att regeringen med uppmärksamhet följde utvecklingen och tog de initiativ som kunde visa sig erforderliga. Vad utskottet anfört gavs regeringen till känna.

Med anledning av riksdagens begäran planerar justitiedepartementet, enligt vad utskottet inhämtat, att hösten 1980 hålla en hearing med företrädare för de myndigheter och organisationer vilka kan antas ha erfarenheter av avdragsregelns praktiska tillämpning.

Med hänsyn till det anförda och då den ifrågavarande bestämmelsen i FB hittills gällt blott i drygt två månader anser utskottet att motionen 804 inte bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Barns ansvar för rättegångskostnader

I mål om underhållsbidrag, liksom eljest i mål där en underårig är kärke eller svarande, gäller att barnet inte självt får föra sin talan utan måste företrädas av en ställföreträdare, oftast vårdnadshavaren. Barnet anses likvärdig som part i målet. Enligt de allmänna bestämmelserna om rättegångskostnader i 18 kap. rättegångsbalken skall part som förlorat ett mål ersätta motparten hans rättegångskostnader. Har den vinnande parten allmän rättshjälp får den förlorande i stället ersätta staten vad som utgetts för motpartens rättshjälp. I vissa fall kan domstolen bestämma att vardera

parten skall stå för sin rättegångskostnad eller att den vinnande parten skall få en jämkad ersättning. Reglerna härom gäller i huvudsak mål angående rättsförhållanden som måste bestämmas genom dom eller mål vari parterna både vunnit och förlorat.

Har part ålagts att utge ersättning till statsverket för motpartens rättshjälp ankommer det på vederbörande rättshjälpsnämnd att se till att beslutet blir verkställt, dvs. att parten betalar sin skuld till statsverket. Närmare bestämmelser om indrivning av statens fordringar för bl. a. rättshjälpskostnader finns i kungörelsen (1965:921) om bevakning och avskrivning av vissa statens fordringar, m. m. (avskrivningskungörelsen). Enligt kungörelsen skall, när en fordran inte betalas i rätt tid, gäldenären skyndsamt uppmanas att fullgöra sin betalningsskyldighet. Följer gäldenären inte uppmaningen skall lämpliga indrivningsåtgärder vidtas. Anstånd med betalning kan dock medges. I vissa fall kan statens fordran avskrivas. Sålunda kan en fordran, vars kapitalbelopp är högst 2 000 kr., avskrivas om ingen eller endast ringa möjlighet finns att få betalning för fordringen eller om indrivningen av den skulle orsaka mer arbete eller kostnad än som är skäligt och indrivningen inte är påkallad från allmän synpunkt. En avskrivning av en fordran medför emellertid inte att gäldenären blir fri från sin skuld.

Enligt avskrivningskungörelsen kan en fordran också efterges helt eller delvis. Förutsättningarna för eftergift är att fordringens kapitalbelopp är högst 10 000 kr. och att det på grund av gäldenärens sjukdom eller därmed jämförlig orsak eller av annan anledning måste anses uppenbart obilligt att kräva betalning.

I motionen 1979/80:413 hänvisas till ett i massmedia under hösten 1979 uppmärksammat fall. Fallet rörde en 16-årig flicka som börjat sitt första arbete. Av hennes första lön togs större delen om hand av kronofogden för betalning av en skuld till statsverket. Skulden avsåg ersättning som hon flera år tidigare i ett underhållsmål förpliktigats utge för faderns allmänna rättshjälp. Enligt motionären är det inte rimligt att ett barn när det börjar få egen inkomst på detta sätt skall behöva ersätta statsverket för tidigare uppkomna kostnader för allmän rättshjälp i mål där vårdnadshavaren fört talan.

En lösning på problemet är, framhåller motionären, att i mål om underhållsbidrag till barn vardera parten får stå sin kostnad. Barnet skulle då aldrig behöva betala några rättegångskostnader för den underhållsskyldige föräldern. Nackdelen med en sådan reglering är dock att den endast gäller i underhållsmål och inte är till gagn för barnet när vårdnadshavaren för barnets talan i annat mål.

Ett annat förslag till lösning på problemet, som förs fram i motionen, är att de exekutiva reglerna ändras eller att möjligheterna enligt 1965 års avskrivningskungörelse till avskrivning vidgas när det gäller fordran på grund av återbetalningsskyldighet enligt rättshjälpslagen.

Med hänvisning till det anförda yrkar motionären att frågan om barns

ansvar för motparts rättshjälpskostnader skall utredas med sikte på en ändring av regelsystemet.

I likhet med motionären anser utskottet att de nuvarande reglerna om ansvaret för rättegångskostnader i vissa fall när barn uppträder som part kan leda till resultat som inte står i överensstämmelse med den allmänna rättsuppfattningen. Vad särskilt gäller fördelningen av rättegångskostnader i underhållsmål begärde riksdagen år 1978 att reglerna skulle bli föremål för översyn. Regeringen har sedermera uppdragit åt rättegångsutredningen att utföra den begärda översynen. Enligt vad utskottet inhämtat beräknas utredningen avlämna ett betänkande under år 1981, vari bl. a. frågan om rättegångskostnader i underhållsmål kommer att behandlas.

Enligt utskottets mening får således motionärens önskemål i inte oväsentlig mån anses redan tillgodosett. Även om den pågående översynen leder fram till nya regler om rättegångskostnader i underhållsmål kvarstår emellertid flera problem. Sådana regler är nämligen inte till gagn för barnet då vårdnadshavaren fört barnets talan i annat mål och det kan vara oskäligt att barnet står för rättegångskostnaderna. Vidare måste beaktas att en ändrad reglering endast kan ta sikte på i framtiden uppkommande underhållstvister och inte medför någon lättnad för de barn som redan ålagts återbetalningsskyldighet mot statsverket. Enligt utskottets mening finns det därför skäl som talar för att också andra åtgärder bör övervägas. En möjlig utväg är, som motionären påpekar, att en uppmjukning sker av reglerna i avskrivningskungörelsen, så att eftergift av fordringar för rättshjälpskostnader kan ske i större omfattning än f. n.

I enlighet med det anförda förordar utskottet att regeringen till närmare övervägande tar upp frågan om barns återbetalningsskyldighet för statsverkets kostnader för allmän rättshjälp åt barnets motpart. Med hänsyn till det samband spörsmålet har med rättegångsutredningens arbete synes övervägandena lämpligen böra ske i anslutning till ett ställningstagande till utredningens betänkande. Vad utskottet anfört med anledning av motionen 413 hör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *underhållsskyldighet för barn* att riksdagen avslår motionen 1979/80:804.
2. beträffande *barns återbetalningsskyldighet för rättshjälpskostnader* att riksdagen med anledning av motionen 1979/80:413

som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet
anfört.

Stockholm den 10 mars 1980

På lagutskottets vägnar

LENNART ANDERSSON

Närvarande: Lennart Andersson (s), Bernt Ekinge (fp), Stig Olsson (s), Elvy Nilsson (s), Joakim Ollén (m), Martin Olsson (c), Ingemar Konradsson (s), Owe Andréasson (s), Marianne Karlsson (c), Bengt Silfverstrand (s), Margot Håkansson (fp), Margareta Gard (m), Stina Andersson (c) och Ingrid Segerström (s).